

ЗВІТ

про виконану роботу Тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України з питань захисту майнових та немайнових прав внутрішньо переміщених та інших осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України

Відповідно до Постанови Верховної Ради України "Про утворення Тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України з питань захисту майнових та немайнових прав внутрішньо переміщених та інших осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України" від 21 грудня 2023 року № 3535-ІХ утворено Тимчасову спеціальну комісію Верховної Ради України з питань захисту майнових та немайнових прав внутрішньо переміщених та інших осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України (далі - Комісія).

Головою Комісії обрано народного депутата України Фролова Павла Валерійовича (депутатська фракція ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ "СЛУГА НАРОДУ"), заступником голови Комісії - народного депутата України Величковича Миколу Романовича (депутатська фракція ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ "ЄВРОПЕЙСЬКА СОЛІДАРНІСТЬ").

До складу Комісії обрано таких народних депутатів України:

Арсенюк депутатська фракція ПОЛІТИЧНОЇ
Олег Олексійович ПАРТІЇ "СЛУГА НАРОДУ";

Вельможний депутатська група "ДОВІРА";
Сергій Анатолійович

Войцехівський депутатська фракція ПОЛІТИЧНОЇ
Віталій ПАРТІЇ "СЛУГА НАРОДУ";
Олександрович

Волинець депутатська фракція політичної партії
Михайло Якович Всеукраїнське об'єднання "Батьківщина";

Горбенко депутатська фракція ПОЛІТИЧНОЇ
Руслан ПАРТІЇ "СЛУГА НАРОДУ";
Олександрович

Козир депутатська фракція ПОЛІТИЧНОЇ
Сергій В'ячеславович ПАРТІЇ "СЛУГА НАРОДУ";

Колтунович Олександр Сергійович	депутатська група "Платформа за життя та мир";
Молоток Ігор Федорович	депутатська група "Партія "За майбутнє";
Неклюдов Владлен Михайлович	депутатська фракція ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ "СЛУГА НАРОДУ";
Павліш Павло Васильович	депутатська фракція ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ "СЛУГА НАРОДУ";
Світлична Юлія Олександрівна	позафракційна;
Ткаченко Максим Миколайович	депутатська фракція ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ "СЛУГА НАРОДУ";
Юрченко Олександр Миколайович	депутатська група "Відновлення України".

Постановою Верховної Ради України "Про зміни у складі Тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України з питань захисту майнових та немайнових прав внутрішньо переміщених та інших осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України" від 21 серпня 2024 року [№ 3922-IX](#) Верховною Радою України було увільнено Молотка Ігоря Федоровича - народного депутата України, (депутатська група "Партія "За майбутнє"), від обов'язків члена Тимчасової спеціальної комісії та обрано Гриб Вікторію Олександрівну - народного депутата України, (позафракційна), до складу Тимчасової спеціальної комісії.

Кількісний склад Комісії - 15 народних депутатів України

Загальна інформація про Комісію та головні результати її діяльності

Відповідно до основних завдань, серед яких визначено здійснення аналізу практики застосування та реалізації законодавчих актів, підготовка пропозицій щодо визначення пріоритетних напрямів вдосконалення законодавства України з питань захисту внутрішньо переміщених та інших постраждалих від російської агресії українців, Комісія побудувала свою діяльність за такими основними напрямками:

вирішення житлових питань внутрішньо переміщених осіб та інших осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України;
надання фінансової допомоги внутрішньо переміщеним особам (далі - ВПО) та іншим особам, постраждалим внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України;
компенсація завданих шкоди, збитків та сприяння репараційним виплатам;
заходи парламентського контролю за діяльністю органів виконавчої влади.

Протягом року діяльності Комісія провела 21 засідання, в т.ч. 5 виїзних, на яких було розглянуто 63 змістовних питань. З прийнятими рішеннями Комісії можна ознайомитися на офіційній веб-сторінці Комісії за посиланням: https://www.rada.gov.ua/tsk/tsc_idps.

Головними результатами роботи Комісія стали прийняті в цілому два закони, ініційовані членами Комісії, а саме:

- Закон 4114-ІХ «Про внесення змін до деяких законів України щодо пріоритетного права деяких категорій внутрішньо переміщених осіб на отримання компенсації за знищені об'єкти нерухомого майна», який надав ВПО пріоритетне право на отримання компенсації за знищене житло по програмі «Відновлення, а також дозволив спрямувати залишок коштів Державного бюджету України на 2024 рік у розмірі близько 15 млрд грн на виплату компенсацій для близько 10 000 родин ВПО, що у 3 рази більше вже отриманих нових осель по цій програмі;

- Закон 4080-ІХ «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення житлових прав внутрішньо переміщених осіб», який встановив провести всеукраїнську інвентаризацію (обстеження) всіх об'єктів нерухомості, в яких можуть проживати ВПО, та створити Інформаційно-аналітичну систему об'єктів нерухомого майна у вигляді публічної інтерактивної карти, де буде доступна інформація про технічний стан об'єкта, його фото, кількість місць для проживання, обсяг потенційних інвестицій для приведення у належний для проживання стан. Важливо, що внутрішньо переміщені особи зможуть обирати об'єкт, де б вони хотіли проживати, а органи державної влади та місцевого самоврядування - комунікувати з міжнародними партнерами щодо залучення необхідних ресурсів для проведення необхідного ремонту та введення об'єкта в експлуатацію.

Крім цього, за наполяганням членів Комісії Верховна Рада підтримала зміни до Закону України «Про Державний бюджет України на 2025 рік», якими 1 мільярд гривень додатково спрямовано на виплату допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам, а також 4 мільярди гривень на компенсацію за пошкоджене або знищене нерухоме майно за програмою «Відновлення».

Вирішення житлових питань ВПО та інших осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України

Початок повномасштабної збройної агресії 24 лютого 2022 року як чергова фаза міжнародного збройного конфлікту, який Російська Федерація розпочала у лютому 2014 року, спричинив безпрецедентну гуманітарну кризу в Україні, що є резонансним гуманітарним викликом у сфері прав людини. Збройна агресія

Російської Федерації проти України, у тому числі встановлення тимчасового військового контролю Російської Федерації над частиною територій України, призвела до масштабних руйнувань, пошкоджень інфраструктури та житлового фонду, що спричинило порушення низки фундаментальних прав людини, а також масового внутрішнього переміщення.

Згідно даних Міжнародної організації з міграції на кінець 2024 року вплив війни, напади на цивільну інфраструктуру та доступ до електроенергії суттєво впливають на наміри мобільності, потенційно призводячи до збільшення переміщення. Факторами впливу на переміщення, в тому числі повернення до покинутого місця проживання, виїзду за кордон залишаються такі як високі витрати на житло та комунальні послуги, проблеми з працевлаштуванням та загальна економічна напруга. Дані фактори розглядалися серед напрямів роботи Комісії протягом звітного періоду.

За оцінками Світового банку, Кабінету Міністрів України, Європейського Союзу та ООН (RDNA3), з моменту вторгнення мільйони українців втратили домівки. Загальна площа пошкоджених або зруйнованих обстрілами об'єктів становить 88,9 млн квадратних метрів, що становить 8,6% від загального житлового фонду України. Таким чином, пошкоджено або зруйновано житло приблизно 1,4 млн домогосподарств (близько 3,4 млн осіб). За попередніми оцінками, збитки житлових будинків становлять \$58,94 млрд, що становить понад третину загальних збитків в Україні станом на січень 2024 року.

Питання забезпечення житлом внутрішньо переміщених та інших постраждалих від російської агресії українців залишається одним із найбільш актуальних та заслуговує на особливу увагу органів державної влади та місцевого самоврядування. Це питання має не лише гуманітарне, але й стратегічне значення для забезпечення стабільності та безпеки в країні, оскільки кожен п'ятий українець став внутрішньо переміщеною особою через збройну агресію РФ. Житлові рішення вже запропоновані Кабінетом Міністрів України охоплюють:

- створення та функціонування місць тимчасового проживання (протягом 2024 року в них проживало понад 70 тисяч осіб);

- компенсація за розміщення ВПО у приватних домогосподарствах (протягом звітного періоду компенсацію щомісячно отримували понад 65 тисяч домовласників);

- компенсація витрат на житлово-комунальні послуги об'єктів, у яких розміщені ВПО;

  - забезпечення соціальним житлом;

  - забезпечення житлом, яке призначено для тимчасового проживання;

- компенсація за зруйноване/пошкоджене житло за програмою "єВідновлення";

- напрацьований механізм надання субсидій внутрішньо переміщеним особам на оренду житла;

  - реалізація низки кредитно-інвестиційних програм тощо.

Оголошення протягом звітного періоду державою обов'язкової евакуації з окремих населених пунктів передбачає подальше взяття на себе з боку держави

відповідальності за планування виїзду, його забезпечення, розміщення осіб та задоволення їх первинних базових потреб. Потреба у збільшенні як тимчасового житла для забезпечення розміщення ВПО відразу після переміщення, так і впровадження середньострокових та довгострокових рішень у забезпеченні житлом не втрачає своєї актуальності.

Оцінка реальних потреб та можливостей громад у забезпеченні доступу до житла значно ускладнена через відсутність системного механізму такої оцінки. При цьому проблемним залишається питання формування єдиної інформаційної бази житлових та інших приміщень, придатних для тимчасового проживання (перебування) внутрішньо переміщених осіб, впровадження чітких механізмів реалізації житлових прав внутрішньо переміщених осіб, права на адекватний та гідний рівень життя з оцінкою наявних та можливих ресурсів, у тому числі фінансового характеру.

Вже на початку своєї роботи Комісія розробила Дорожню карту проведення системного аудиту та інвентаризації об'єктів усіх форм власності, які потенційно можуть бути використані для вирішення проблеми забезпечення житлом ВПО.

20 листопада 2024 року Верховна Рада України ухвалила Закон України “Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення житлових прав внутрішньо переміщених осіб” № 4080-IX, який було напрацьовано та внесено на розгляд Верховної Ради Комісією. 05 грудня Закон було підписано Президентом України.

Законом визначено механізм проведення обстеження усіх об'єктів нерухомого майна, придатних для проживання ВПО. Дані, отримані за результатами проведеного обстеження, будуть включені до Інформаційно-аналітичної системи об'єктів нерухомого майна для забезпечення внутрішньо переміщених осіб житлом. Ухвалення Закону слід розглядати як перший крок до забезпечення комплексного вирішення питання житлових прав.

Закон серед іншого передбачає на час дії воєнного стану та протягом трьох років після його припинення або скасування уповноважити Кабінет Міністрів України встановлювати порядок передачі в оренду для проживання внутрішньо переміщених осіб майна закладів освіти (професійної, професійно-технічної, вищої освіти) за умови що відповідні будівлі і споруди не використовувалися за призначенням станом на початок навчального року та протягом останніх 12 місяців, що йому передували.

Важливою новацією Закону є норми про право державних та комунальних підприємств, громадських об'єднань та благодійних організацій на отримання у пільгову оренду без проведення аукціону майна для тимчасового проживання ВПО.

Вирішенню житлових проблем внутрішньо переміщених та інших постраждалих від російської агресії українців було присвячено майже кожне засідання Комісії.

Особливу увагу, зокрема під час виїзних засідань, Комісія приділяла розгляду питань про роботу обласних державних (військових) адміністрацій (далі - ОВА) та органів місцевого самоврядування. Під час виїзних засідань члени Комісії та інші запрошені здійснювали моніторинг місць тимчасового проживання, де мали

можливість безпосередньо переконатись умовами проживання, доступністю інфраструктури, станом інтеграції осіб до життя нових громад тощо. За результатами моніторингу, а також повідомлень членів Робочої групи Комісії щодо шляхів вирішення проблеми забезпечення внутрішньо переміщених осіб житлом, були виявлені об'єкти нерухомості, відремонтовані/реконструйовані за кошти міжнародних донорів, які не включені до переліку місць тимчасового проживання. У зв'язку з чим Комісією було запропоновано Прем'єр-міністру України надати доручення місцевим органам виконавчої влади здійснити аналіз об'єктів нерухомості державної та комунальної власності, що були модернізовані/реконструйовані за кошти міжнародних донорів для забезпечення житлових потреби ВПО у кожному регіоні та розглянути можливість подальшого включення цих об'єктів до переліку місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб.

Рішенням від 05 грудня 2024 року Комісія підтвердила важливість захисту житлових прав мешканців місць тимчасового проживання. Серед іншого рекомендовано розробити та впровадити комплекс заходів для місцевих адміністрацій, що включають зокрема формування фондів тимчасового житла, створення інтерактивних мап місць розміщення, а також проведення повного моніторингу умов проживання.

Окремо акцентовано на забезпеченні прав людей з інвалідністю та інших маломобільних груп населення. Необхідним є визначення переліку місць тимчасового проживання, які відповідатимуть вимогам доступності та безбар'єрності: обладнані пандусами, адаптованими санітарними вузлами та написами шрифтом Брайля тощо. Також запропоновано продовження кінцевого терміну для приведення місць тимчасового проживання до вимог щонайменше до 1 червня 2025 року.

Відзначеною має бути й позитивна практика окремих областей. На території Хмельницької, Закарпатської областей діють регіональні програми компенсації частини процентної ставки для придбання житла в рамках державної кредитної програми "єОселя" для окремих категорій громадян серед яких визначаються й внутрішньо переміщені особи.

Комісія розглянула стан реалізації державних програм пільгового кредитування внутрішньо переміщених осіб для забезпечення можливості придбання ними житла, розширення та підвищення доступності таких програм. Кількість внутрішньо переміщених осіб, які мають бажання та можливість придбати житло за пільговим кредитом, у десятки разів перевищує пропозиції від держави щодо реалізації цього попиту. Тому Комісія запропонувала Прем'єр-міністрові України здійснити пошук зовнішніх та перерозподіл внутрішніх ресурсів для забезпечення доступу ВПО до іпотечного кредитування за кредитною ставкою до 3 % річних та розміром першого внеску до 6 %.

Також Комісія своїм рішенням звернулась до Представництва Управління Верховного Комісара ООН у справах біженців в Україні та Товариства Червоного Хреста в Україні, з проханням розглянути можливість відновлення фінансування програми "Прихисток" відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 19 березня 2022 р. № 333 на наступний період, щонайменше на період опалювального сезону 2024-2025 років. Прем'єр-міністру України було

рекомендовано вжити необхідних заходів, що включають, серед іншого, проведення перемовин з міжнародними партнерами, щодо відновлення фінансування даної програми. 24 жовтня 2024 року було проінформовано про продовження програми до кінця року.

З метою пошуку шляхів вирішення проблем ВПО з урахуванням інтересів усіх зацікавлених сторін та враховуючи місцевий контекст, труднощі і проблеми була налагоджена взаємодія з представниками організацій громадянського суспільства та міжнародними організаціями, які долучались до напрацювання рішень Комісії. Ця практика на рівні Парламенту має лише поглиблюватись.

З метою розробки, моніторингу та оцінки ефективності впровадження державної, зокрема житлової, політики Комісія приділяла увагу й комунікації безпосередньо з внутрішньо переміщеними особами та іншими постраждалими від російської агресії українцями. Так, під час виїзних засідань члени Комісії відвідували місця тимчасового проживання, а також регіональні представництва, хаби різних волонтерських, благодійних організацій, зокрема, громадської організації «ВПО України». Членами Робочої групи Комісії щодо шляхів вирішення проблеми забезпечення внутрішньо переміщених осіб житлом під головуванням народного депутата України - члена Комісії М.М.Ткаченка здійснювались візити до місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб в інших областях, громадах України. В таких поїздках неодноразово озвучувались проблеми, які з боку органів державної влади та місцевого самоврядування не комунікувались.

За підтримки Програми USAID "Рада: наступне покоління" було організовано Парламентсько-муніципальний форум-діалог "Житло для внутрішньо переміщених осіб", 15-17 травня 2024 року на Закарпатті, а також Парламентсько-громадський форум-діалог «Посилення захисту прав ВПО», 21-23 жовтня 2024 року у м.Хмельницькому.

Обидві заходи стали майданчиком для формування діалогу між органами державної влади усіх рівнів, органами місцевого самоврядування та іншими зацікавленими сторонами, визначення основних проблем у сфері житлової політики, розроблення шляхів їх вирішення. Цей діалог має посилюватись з метою забезпечення реалізації вже ухвалених ініціатив, оскільки питання розміщення та забезпечення житлом ВПО та інших постраждалих від російської агресії українців і надалі залишається актуальним та потребуватиме подальшої уваги.

Для вибудовування діалогу й посилення підтримки використовувались й міжнародні майданчики. Так, під час сесій парламентської асамблеї ОБСЄ протягом 2024 року голова Комісії П.Фролов підкреслював чіткі кроки, які робить Україна для пошуку власних внутрішніх ресурсів і створення прозорих ефективних та підзвітних механізмів для відбудови, залучення іноземних інвестицій.

З метою формування єдиної державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб та інших осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, зокрема забезпечення житлових прав ВПО Комісією були проведені робочі зустрічі з Прем'єр-міністром України

Д.А.Шмигалем, Віце-прем'єр-міністром України - Міністром з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України І.А.Верещук, Віце-прем'єр-міністром України - Міністром розвитку громад та територій О.В.Кулебою, Міністром соціальної політики України О.І.Жолнович, Міністром фінансів України С.М.Марченко, Головою Фонду державного майна України В.С.Ковалем, заступниками Голови Офісу Президента І.А.Верещук, В.Ф.Микитою та іншими високопосадовцями. Заступник Голови Офісу Президента І.Р.Мудра брала участь у засіданні Комісії. Члени Комісії також долучались до роботи тимчасово-консультативно дорадчого органу Кабінету Міністрів України - Координаційного штабу з питань забезпечення реалізації прав і свобод внутрішньо переміщених осіб.

Питання розміщення та забезпечення житлом ВПО та інших осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, і надалі залишається актуальним та потребуватиме подальшої уваги органів державної влади, зокрема шляхом визначення законодавчої рамки.

Надання фінансової допомоги ВПО та іншим особам, постраждалим внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України

Одним з елементів підтримки внутрішньо переміщених осіб протягом всього періоду збройної агресії Російської Федерації проти України залишається гуманітарна та фінансова допомога. Відповідно до Плану гуманітарних потреб і реагування, який консолідовано Управлінням ООН з координації гуманітарних питань (ОСНА), у 2024 році гуманітарної допомоги потребували понад 14,6 мільйона українців, тобто близько 40 % нинішнього населення України. Ці тенденції згідно прогнозів зберігатимуться й у 2025 році.

У 2024 році надання допомоги на проживання ВПО надалі здійснювалось згідно з [Порядком надання допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам](#), затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 20 березня 2022 року № 332. Така допомога виплачується ВПО щомісяця у розмірі 3000 гривень - для осіб з інвалідністю та дітей, 2000 гривень - для інших осіб.

У березні 2024 року допомогу отримали лише 716,5 тисячі ВПО в порівнянні з 2,5 мільйона ВПО на кінець 2023 року. Таке різке скорочення кількості отримувачів пов'язано з впровадженням заявницького принципу для більшості категорій отримувачів, а також нових критеріїв призначення допомоги на новий шестимісячний період.

У зв'язку з цим Комісія наголошувала на категоричній неприйнятності стрімкого, у майже 4 рази, зменшення кількості ВПО, які отримують допомогу на проживання, та скорочення обсягу допомоги у 2024 році майже на 25% внаслідок таких необґрунтованих та спірних рішень. Комісія звернулася до Прем'єр-міністра України з пропозицією невідкладно внести зміни до актів Кабінету Міністрів України з метою автоматичного продовження (збереження) виплат для переважної більшості ВПО, які отримували таку допомогу у 2023 році, а також віднайти можливість залишити обсяг фінансування, передбачений для виплати допомоги на проживання ВПО на фактичному рівні 2023 року, а в разі погіршення ситуації щодо наявності ресурсів зовнішнього фінансування Державного бюджету

України на 2024 рік - на рівні, передбаченому Законом України "Про Державний бюджет України на 2024 рік".

Станом на листопад 2024 року кількість внутрішньо переміщених осіб, що отримували допомогу на проживання зросла та становила близько 1,2 млн. Виплата допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам здійснюється за рахунок і в межах коштів, передбачених за бюджетною програмою за КПКВК 2501530 «Соціальний захист громадян, які потрапили у складні життєві обставини», головним розпорядником бюджетних коштів якої є Міністерство соціальної політики України.

Завдяки рішенням Комісії та роботі членів Комісії у Законі України "Про Державний бюджет України на 2025 рік" обсяг коштів на виплату допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам у 2025 році було збільшено на 1 мільярд гривень з 48,5 млрд грн у проекті, внесеному Кабінетом Міністрів на розгляд парламенту, до 49,5 млрд грн у прийнятому законі (проте, маємо відзначити, що, на жаль, в цілому обсяг фінансування зменшується з 57 млрд грн, передбачених у Законі України "Про Державний бюджет України на 2024 рік"). Крім цього, завдяки поправкам та роботі членів Комісії 4 мільярди гривень у 2025 році буде спрямовано на компенсації за зруйноване житло по програмі «Відновлення».

Водночас, з метою гарантування отримання мінімальної допомоги на проживання внутрішньо переміщеними особами членами Комісії розроблено та внесено на розгляд Верховної Ради проект Закону України про внесення змін до Закону України "Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб" щодо виплати допомоги на проживання з урахуванням оцінки задоволення потреб та ступеня інтеграції внутрішньо переміщеної особи за місцем її фактичного проживання (реєстр. № 10382 від 28.12.2023 - доступ за посиланням: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43458>).

Цей законопроект встановлює чіткі підстави для непризначення або припинення виплати щомісячної допомоги на проживання, серед яких:

повернення до покинутого місця проживання, виїзд за кордон без поважних причин на тривалий строк, подання недостовірних відомостей у документах для отримання допомоги;

наявність у власності житла площею 13,65 метра квадратного на одну особу, але не менше 25 метрів квадратних на сім'ю, на підконтрольній Україні території або отримання компенсації за пошкоджене або зруйноване житло з державного бюджету;

придбання автомобіля або іншого рухомого майна вартістю більше 30 мінімальних заробітних плат (для авто від 8 років - більше 50 мінімальних заробітних плат) або наявність на депозитному рахунку в банку такої суми, або придбання нерухомості на суму більше 50 мінімальних заробітних плат;

наявність середньомісячного доходу в розмірі більше 2 мінімальних заробітних плат на одну особу;

перебування на повному державному утриманні у відповідних інтернатних закладах або місцях позбавлення волі;

невжиття заходів щодо працевлаштування - для працездатних осіб.

Крім того, законопроектом передбачено, що розмір, порядок та тривалість виплати такої допомоги встановлюються Кабінетом Міністрів України з урахуванням потреб та оцінки ступеня інтеграції ВПО за місцем їх фактичного проживання. Завдання розроблення оцінки потреб ВПО є вкрай нагальним з огляду на те, що на її основі мають ґрунтуватися державні рішення щодо забезпечення житлом, зайнятості ВПО тощо.

Головний комітет з опрацювання законопроекту № 10382 (Комітет Верховної Ради України з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України, національних меншин і міжнародних відносин) на своєму засіданні 9 лютого 2024 року рекомендував Верховній Раді України за результатами розгляду в першому читанні прийняти його за основу.

Окремим рішенням Комісія звернулася до Голови Верховної Ради України, голів депутатських фракцій (депутатських груп) у Верховній Раді України щодо невідкладного включення до порядку денного пленарного засідання Верховної Ради України та підтримки законопроекту № 10382, проте на даний час законопроект так і не внесено на розгляд Верховної Ради України.

Надання фінансової допомоги та інших гарантій ВПО на підставі здійсненої оцінки потреб ВПО на різних етапах переміщення, що є важливим інструментом підтримки, передбачено новою редакцією Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», внесеною членами Комісії на розгляд парламентам за результатом річної роботи над текстом законопроекту із залученням усіх стейкхолдерів, зокрема, центральних та місцевих органів влади, громадськості та експертного середовища, рад з питань внутрішньо переміщених осіб усіх областей (реєстр. № 120301 від 11.12.2024 - доступ за посиланням: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/45414>).

Законопроект було презентовано на парламентсько-громадському форумі-діалозі «Посилення захисту прав ВПО», проведеного (за сприяння Програми USAID "Рада: наступне покоління") 22 жовтня 2024 року у м.Хмельницькому, та надано для пропозицій та рекомендацій усім зацікавленим.

Так, нова редакція базового закону про захист прав внутрішньо переміщених осіб серед іншого передбачає:

закріплення термінів «покинуте місце проживання», «адаптація», «інтеграція», «реінтеграція», «місце тимчасового проживання» тощо;

обов'язкові заходи підтримки від держави на різних етапах переміщення: евакуації, адаптації, інтеграції та поверненні.

забезпечення оцінки потреб ВПО на різних етапах переміщення на підставі яких мають прийматися рішення щодо обсягу додаткових гарантій ВПО, наприклад, надання фінансової допомоги;

перелік повноважень центрального органу виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізацію державної політики з питань внутрішньо переміщених осіб;

здійснення соціальних і пенсійних виплат внутрішньо переміщеним особам на загальних підставах за місцем їх фактичного перебування.

здобуття освіти у формі та навчальному закладі за вибором внутрішньо переміщеної особи, її/його батьків, в т.ч. в переміщених закладах освіти;

гарантії житлових прав, зокрема регулювання діяльності місць тимчасового проживання, визначення об'єктів придатних для розміщення внутрішньо переміщених осіб тощо;

участь внутрішньо переміщених осіб у прийнятті рішень на місцевому рівні через інструменти локальної демократії, діяльність Ради з питань ВПО як консультативно-дорадчі органи чії пропозиції мають розглядатись в обов'язковому порядку.

З метою консолідації зусиль держави та міжнародних партнерів в пошуку шляхів та засобів вирішення питання забезпечення внутрішньо переміщених осіб фінансовою підтримкою Комісія за сприяння Програми USAID "Рада: наступне покоління" організувала проведення конференції на тему: "Грошова допомога внутрішньо переміщеним особам", яка відбулась 17 червня 2024 року у м. Києві. Конференція об'єднала різні групи зацікавлених сторін, включаючи представників міжнародних та національних гуманітарних організацій, провідних експертів у сфері гуманітарного реагування, представників законодавчої, виконавчої гілок влади, керівників обласних військових адміністрацій, голів територіальних громад, всеукраїнських асоціацій органів місцевого самоврядування. Загалом участь у заході взяли 130 осіб оффлайн та більше 1500 онлайн.

Результатом конференції стало проголошення Спільної Заяви між Комісією та Робочою групою з питань грошової допомоги в Україні, відповідно до положень якої запропоновано владі України та міжнародним партнерам в подальшому консолідувати зусилля для плідної співпраці, мобілізації та розширення ресурсів з метою надання грошової допомоги внутрішньо переміщеним особам.

Комісія спільно з Робочою групою з надання грошової допомоги/Ukrainian Cash Working Group та міжнародними й національними гуманітарними організаціям, які у 2022/23 роках надали постраждалим українцям грошову допомогу обсягом 3 млрд дол США, ініціювала напрацювання рішень щодо:

створення цифрової платформи для визначення людей, які потребують гуманітарної допомоги, на основі списків бенефіціарів державних програм соціальної допомоги;

надання гуманітарним організаціям цифровий доступ до даних про доходи та соціальні виплати з метою визначення пріоритетних груп населення з низьким рівнем доходу;

розроблення двосторонніх механізмів перенаправлення на програми гуманітарного та соціального захисту та каталог програм соціального захисту;

посилення координації з національними та міжнародними гуманітарними організаціями на державному та місцевому рівнях шляхом запровадження спеціальних урядових координаторів для посилення активної співпраці;

внесення змін до законодавства в частині виключення гуманітарної допомоги з оподаткування.

Члени Комісії звертали увагу на необхідність подальшої фінансової підтримки України також на міжнародних майданчиках. Так, Голова Комісії П. Фролов на засіданні Комітету Парламентської Асамблеї Ради Європи з питань

міграції (далі - Комітет ПАРЄ) 29 травня 2024 року закликав парламентаріїв держав - членів Ради Європи продовжувати мобілізацію ресурсів для підтримки постраждалих українців та вживати заходів для збільшення фінансової та гуманітарної допомоги саме ВПО з метою запобігання їх переміщенню до держав - членів Європейського Союзу або на тимчасово окуповані території України. Резолюція про швидкі та довгострокові рішення щодо захисту прав переміщених українців схвалена Парламентською Асамблеєю Ради Європи у червні цього року. Вона, серед іншого, містить заклик до держав - членів Ради Європи щодо надання коштів для переселення та реінтеграційної допомоги українцям, які повертатимуться додому після війни.

Положення щодо необхідності задоволення базових потреб ВПО, які в умовах зменшення допомоги можуть перебувати на межі виживання, за пропозицією Голови Комісії П.Фролова було включено до підсумкової днкларації Парламентської Асамблеї Організації з безпеки і співробітництва в Європі, ухваленої за підсумками щорічної сесії 29 червня - 3 липня 2024 року в м. Бухаресті (Румунія).

Під час цієї сесії 01 липня 2024 року відбувся окремий захід (side event) на тему “Посилення підтримки переміщених осіб України”, організований делегаціями України, Румунії та Норвегії. На ньому взяли участь понад 50 парламентарів держав ОБСЄ, зокрема, президентка ПА ОБСЄ, Спеціальна доповідачка ООН з прав людини та внутрішньо переміщених осіб, Голова Комітету зовнішніх справ та міжнародної торгівлі Сенату Канади, Голова делегації США, експерти, які обговорили шляхи посилення підтримки внутрішньо переміщених осіб із використанням як внутрішніх ініціатив, так і міжнародної допомоги. Діалог охопив різноманітні механізми, запроваджені українським парламентом з 2022 року. Обговорення було спрямоване на формулювання стратегічних рішень і політичних рекомендацій для оптимізації підтримки в майбутньому, забезпечуючи більш ефективне задоволення їхніх потреб.

Враховуючи тривалі негативні тенденції, зокрема щодо евакуації населення з територій, які постійно зазнають російських атак, надання допомоги на проживання має залишатись одним з аспектів підтримки ВПО для їх адаптації за новим місцем проживання. Подальша підтримка осіб, які зазнали внутрішнього переміщення починаючи з 2014 року, повинна ґрунтуватися на оцінці їхніх потреб, враховувати ступінь інтеграції за місцем фактичного проживання та має бути прогнозованою.

Компенсація завданої шкоди, збитків та сприяння репараційним виплатам

Згідно з даними Моніторингової місії ООН з прав людини в Україні, внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України за дворічний період загинуло понад 10 тисяч цивільних осіб, майже 20 тисяч були поранені. Кількість осіб з інвалідністю зросла з 6,7 % (на початок 2022 року) до 7,4 % (на кінець 2023 року) загальної кількості населення, тобто майже на 300 тисяч осіб. Фактичні показники можуть бути значно більшими, оскільки значна частина воєнних злочинів скоювалися на територіях України, які наразі є тимчасово окупованими.

Під час міжнародного круглого столу на тему: "Відшкодування руйнувань, втрат і травм, спричинених агресією Російської Федерації проти України", що відбувся 18-19 березня 2024 року в м. Варшаві (Республіка Польща), Голова Комісії П. Фролов, який був запрошений на захід Головою Офісу Ради Європи в Україні, закликав міжнародних партнерів до спільної роботи над запуском міжнародного компенсаційного механізму та до збереження поточної підтримки українців, які страждають від збройної агресії, а також відзначив важливість перебування на порядку денному питань започаткування національного обліку українців, життя та здоров'ю яких завдано шкоди внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, забезпечення фіксування збитків, завданих юридичним особам, у тому числі суб'єктам господарювання, а також максимального збереження доказів, що підтверджують завдання шкоди та збитків, у тому числі рухомому майну.

Зазначена позиція відображена і в рішеннях Комісії. Так, Комісія запропонувала Кабінету Міністрів України запровадити національну систему обліку та фіксування збитків, завданих збройною агресією юридичним особам України, та збитків, завданих внаслідок знищення (пошкодження) окремих категорій рухомого майна, а Міністерству охорони здоров'я - терміново налагодити фіксування та облік мінно-вибухових травм та іншої шкоди здоров'ю, яких зазнають громадяни України та інші цивільні особи, які звертаються до медичних установ України, внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України.

У своїх рішеннях Комісія неодноразово звертала увагу на необхідності забезпечення реалізації механізмів надання компенсації для відновлення окремих категорій нерухомого майна, пошкодженого та знищеного внаслідок збройної агресії, правові та організаційні аспекти яких визначені Законом України "Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України", з використанням електронної публічної послуги "єВідновлення". Відзначивши загалом успішність дій та заходів в цьому напрямі, Комісія запропонувала Кабінету Міністрів України невідкладно визначити особливості проведення обстеження пошкоджених та знищених об'єктів нерухомого майна, розташованих на тимчасово окупованих територіях України та в районі проведення бойових дій, з використанням позитивного експерименту аерозйомки для фіксування збитків у м. Мелітополі Запорізької області, та забезпечити виплату компенсації.

Комісія також запропонувала Кабінету Міністрів України проаналізувати можливість надання компенсацій власникам вцілілого нерухомого майна на тимчасово окупованих територіях України та в районі проведення бойових дій після юридичного оформлення відмови від права власності на таке майно на користь держави Україна, у тому числі шляхом проведення консультацій та переговорів з міжнародними партнерами України на предмет вишукування фінансових ресурсів для здійснення таких виплат.

Відсутнім залишається й облік шкоди завданої до 24 лютого 2024 року в Державному реєстрі майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації. Комісія своїм рішенням рекомендувала Кабінету Міністрів України розробити та внести на розгляд Верховної Ради України проект внесення змін до законодавчих актів України щодо удосконалення та поширення механізму виплати компенсацій за зруйноване російською агресією житло починаючи з 2014 року, їх обліку.

На національному рівні створюється механізм фіксування шкоди, у тому числі завданої життю та здоров'ю людини, внаслідок збройної агресії, зокрема у вигляді єдиної бази даних, до якої з усіх державних реєстрів (систем) надходила б відповідна інформація.

Комісія рішенням від 10 квітня 2024 року визнала за необхідне термінове утворення консолідованої національної системи управління базами даних або єдиного реєстру (бази даних) постраждалих осіб, немайнові права яких було порушено у зв'язку із російською збройною агресією, починаючи з 2014 року, яка буде синхронізована з міжнародним Реєстром збитків, завданих агресією Російської Федерації проти України, утвореним згідно з резолюцією Комітету міністрів Ради Європи від 12 травня 2023 року, а також прискорення розгляду та прийняття відповідного законопроекту. Вже 20 листопада 2024 року Верховна Рада України ухвалила Закон України "Про облік осіб, життю та здоров'ю яких завдано шкоди внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України" (№ 4071-IX), яким визначено правові та організаційні засади створення та функціонування Системи обліку інформації про шкоду, завдану особистим немайновим правам осіб внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, а також регулює відносини, пов'язані із створенням та функціонуванням Реєстру відомостей щодо дітей, депортованих або примусово переміщених у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України".

Крім того, Комісія 20 листопада 2024 року звернулася до Кабінету Міністрів України з пропозицією термінового спрямування прогнозованих на кінець 2024 року залишку (економії) коштів за бюджетною програмою КПКВК 2501530 «Соціальний захист громадян, які потрапили у складні життєві обставини» Державного бюджету України на 2024 рік обсягом орієнтовно 15 млрд грн на видатки за програмою «Відновлення для виплат компенсації за знищене житло внутрішньо переміщеним особам».

4 грудня 2024 року Верховною Радою України ухвалено Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо пріоритетного права деяких категорій внутрішньо переміщених осіб на отримання компенсації за знищені об'єкти нерухомого майна» (№ 4114-IX), ініційований Комісією, який визначив пріоритетне право внутрішньо переміщених осіб на отримання компенсації за знищене житло по програмі «Відновлення». Він дозволив також спрямувати залишок коштів Державного бюджету України на 2024 рік (у розмірі близько 15 млрд грн) на виплату компенсацій для близько 10 000 родин ВПО та у 3 рази

збільшити кількість родин, що отримали нові оселі замість знищених внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України.

06 грудня 2024 року цей Закон було Підписано Президентом України та набрав чинності 11 грудня 2024 року.

Компенсація завданої шкоди, збитків та сприяння репараційним виплатам потребує подальшої консолідації загального стратегічного та бюджетного планування, управління даними та розроблення відповідних цифрових рішень, що забезпечать отримання компенсації особами, які постраждали внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України починаючи з 2014 року. Відповідні напрацювання надалі здійснюються Комісією.

Заходи парламентського контролю за діяльністю органів виконавчої влади

Реалізуючи заходи парламентського контролю, Комісія розглянула стан виконання міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади Операційного плану заходів з реалізації у 2023-2025 роках [Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року](#) (далі - Стратегія), затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 7 квітня 2023 року № 312-р. Робота урядових структур щодо виконання Стратегії визнана Комісією недостатньою, адже частина ключових заходів у відповідному періоді не були виконані, насамперед через те, що методика оцінки потреб ВПО з урахуванням критеріїв вразливості перебувала у процесі розроблення, фонд житла для тимчасового проживання був недостатнім, не створений електронний кабінет внутрішньо переміщених осіб, не забезпечено пільгове кредитування ВПО для здобуття освіти.

Кабінету Міністрів України було запропоновано актуалізувати положення [Стратегії](#) з урахуванням поточного стану та основних потреб ВПО, а керівникам міністерств та інших центральних органів виконавчої влади - невідкладно вжити заходів для виконання визначених завдань та заходів. Втім станом на кінець звітного періоду проєкт змін, який було напрацьовано Міністерством з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій не було внесено на розгляд Кабінету Міністрів України. Не затвердженими залишаються й програмні документи щодо забезпечення зайнятості внутрішньо переміщених осіб, забезпечення житлом.

Комісія заслухала стан виконання [Стратегії](#) усіма обласними та Київською міською військовими адміністраціями, а також місцевими радами найбільших міст України. Регіональній та місцевій владі було запропоновано посилити роботу щодо формування фонду житла та інвентаризації об'єктів нерухомого майна для проживання ВПО, а також головам усіх ОВА - покращити роботу консультаційних кол-центрів (гарячих телефонних ліній) для забезпечення отримання ВПО актуальної інформації щодо їх переміщення або перебування на території областей.

Комісія звернулася до Прем'єр-міністра України з пропозицією доручити регіональній владі спільно з органами місцевого самоврядування розробити

програми забезпечення соціальним житлом переселенців, у тому числі шляхом викупу житла на вторинному ринку.

5 засідань Комісії відбулись у регіонах України, зокрема, у с. Тур'я Пасіка, Закарпатська область, м. Дніпро, м. Одеса, м. Хмельницькому та у с. Войнівка, Приютівської селищній громаді Олександрійського району Кіровоградської області. На виїзних засіданнях розглядалися питання діяльності військових адміністрацій та органів місцевого самоврядування щодо задоволення потреб внутрішньо переміщених осіб та ефективність витрачання бюджетних коштів на ці цілі. Заслуханими були органи влади 14 областей, а саме: Івано-Франківської, Львівської, Закарпатської, Донецької, Луганської, Дніпропетровської, Запорізької, Одеської, Миколаївської, Херсонської, Хмельницької, Тернопільської, Чернівецької та Вінницької.

За результатами виїзних засідань, заслуханої інформації від ОВА, яка відображає різний характер впроваджених заходів щодо адаптації та інтеграції ВПО, Комісія рекомендувала Закарпатській ОВА, Івано-Франківській ОВА, Львівській ОВА, Дніпропетровській ОВА, Одеської ОВА, Миколаївській ОВА, Чернівецькій ОВА, Хмельницькій ОВА, Вінницькій ОВА, Тернопільській ОВА з метою покращення умов проживання та забезпечення прав ВПО на території області провести комплексний моніторинг місць тимчасового проживання, інших об'єктів, в яких розміщені ВПО, та за його результатами розробити комплекс заходів для покращення умов проживання ВПО, зокрема матеріально-технічного облаштування, підвищення рівня доступності медичних, освітніх та соціальних послуг, забезпечити інформування щодо можливостей проживання в таких об'єктах, а також розглянути можливість підготовки програми відшкодування відсотків за житловими кредитами для ВПО, які мешкають на території області.

Крім того, Одеській ОВА та Закарпатській ОВА було рекомендовано посилити роботу щодо об'єктів, які не відповідають критеріям щодо функціонування місць тимчасового проживання ВПО та які були відвідані членами Комісії під час виїзних засідань. Окремими питаннями були розглянуті об'єкти в яких проживають внутрішньо переміщені особи в с. Фонтанка, вул. Степова, 13 Одеської області (щодо отримання від них згоди на добровільний переїзд та розміщення в місцях тимчасового проживання, що відповідають критеріям, визначеним Кабінетом Міністрів України) та в м. Одеса, вул. Успенська 4, (щодо оголошення та проведення тендеру на виконання робіт з ремонту систем електропостачання, погашення заборгованості за спожиту електроенергію, відновлення електропостачання на об'єкті).

Луганській ОВА було запропоновано значно збільшити питому вагу видатків обласного бюджету та бюджетів територіальних громад Луганської області на задоволення потреб внутрішньо переміщених осіб, особливо щодо вирішення проблеми забезпечення житлом. В той же час Державній аудиторській службі України було запропоновано провести державний фінансовий аудит бюджету Луганської, Донецької та Херсонської областей, а також бюджетів окремих територіальних громад. Комісія також звернулась до Донецької ОВА, Луганської ОВА, Запорізької ОВА, Херсонської ОВА з проханням організувати проведення збору, оцінки, аналізу та узагальнення інформації про кількість громадян України, які мають зруйноване або пошкоджене внаслідок збройної агресії Російської

Федерації проти України житло на тимчасово окупованих територіях та територіях бойових дій в межах адміністративних кордонів областей; орієнтовний розмір завданих збитків (шкоди) внаслідок руйнування або пошкодження житла на тимчасово окупованих територіях та територіях бойових дій в межах адміністративних кордонів областей.

Комісією вжито заходів реагування щодо ситуацій, які можуть містити ознаки складу злочину, стосовно забезпечення прав та інтересів ВПО. Так, Комісія звернулася до Генерального прокурора з вимогою взяти під особистий контроль кримінальне провадження за фактом можливої розтрати посадовими особами Лисичанської міської військової адміністрації Луганської області бюджетних коштів у сумі понад 50 мільйонів гривень під час придбання закладу для тимчасового проживання ВПО у Кіровоградській області, а також рекомендувала ініціювати відсторонення від виконання посадових обов'язків відповідних посадових осіб і проведення службового розслідування. Як наслідок, підслідність у кримінальному провадженні за ч. 4 ст. 191 КК України визначено за Національним антикорупційним бюро України. Досудове розслідування вказаного кримінального провадження триває. Розпорядженням Президента України №97/2024-рп від 05.09.2024 В.Шибіка звільнено з посади начальника Лисичанської міської військової адміністрації Северодонецького району Луганської області.

Крім того, Комісія розглянула низку інших питань: заходи з підтримки українців, які внаслідок російської агресії перебувають за кордоном; реалізацією права на освіту внутрішньо переміщених осіб та українських дітей і молоді, які перебувають та тимчасово окупованих територіях України; громадянську участь та діяльність Рад з питань внутрішньо переміщених осіб; невідкладні заходи щодо посилення захисту прав внутрішньо переміщених осіб в питаннях надання соціальних послуг, зайнятості.

За даними Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй у справах біженців за межами України станом на середину липня 2024 року перебувало близько 6 млн громадян України. За інформацією закордонних дипломатичних установ України орієнтовна кількість громадян України за кордоном складає 7,7 млн, з яких – 5,3 млн або 69% – в державах-членах Європейського Союзу. Ця цифра протягом 2024 року зберігалась.

З огляду на це, Комісія відзначила, що в умовах суттєвого збільшення навантаження внаслідок вимушеного переміщення мільйонів українців внаслідок повномасштабної агресії Російської Федерації проти України, закордонні дипломатичні установи України продовжили належне виконання функцій щодо захисту, підтримки та надання консульських послуг громадянам України за кордоном. Разом з тим, Комісія звернулася до Прем'єр-міністра України з пропозицією щодо збільшення чисельності штату консульських посадових осіб в закордонних дипломатичних установах України в країнах з найбільшою кількістю переміщених українців, вдосконалення механізму фінансування послуг з оформлення та виготовлення паспортних документів, а також впровадження цифровізації та автоматизації консульських послуг. Прем'єр-міністру України було запропоновано вжити заходів для розробки стратегії повернення українців за кордоном до України, а також збереження зв'язків з Україною для тих українців,

які залишаються за кордоном, рекомендувавши Міністерству закордонних справ України утворити Робочу групу з її розробки із залученням представників Комісії, громадськості та експертного середовища.

У Мюнхені (Німеччина) під час Міжнародного освітнього саміту разом із керівниками та представниками міністерств освіти України, Чехії, Австрії та федеральної землі Німеччини - Баварії Голова Комісії П.Фролов та під час спілкування з колегами з Бундестагу наголосив, що українським дітям потрібна інтеграція і адаптація, а не асиміляція, а також запропонував конкретні пропозиції по захисту прав на освіту українських дітей за кордоном, а саме: включення української мови до переліку іноземних мов, які можуть бути вибрані учнями як друга іноземна мова країн перебування; особливий підхід та підтримка дітей, які зазнали травматичного досвіду через війну або повернулись з тимчасово окупованих територій, яка б включала надання психологічної допомоги та адаптації, а також роботу з соціальними педагогами; необхідність підготовки вчителів, які зможуть викладати іноземну мову (у закладах за кордоном), не як рідну, а як саме іноземну мову; створення у вищих навчальних закладах Німеччини, Баварії та інших країн спеціальності перекладача з німецької (іншої іноземної) саме на українську мову щоб виключити використання перекладачів з/на російську.

Комісія запропонувала Міністерству освіти і науки України разом із Міністерством закордонних справ України з метою захисту прав на освіту українських дітей за кордоном посилити роботу зі сприяння відкриттю закладів освіти за кордоном, в т.ч. українських суботніх і недільних шкіл, з українською програмою навчання та забезпечення їх необхідними навчальними матеріалами.

Підкреслюючи, що забезпечення доступу до освіти постраждалого населення визначається окремим пріоритетом держави та, відповідно, має бути фокусом діяльності органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, Комісія в своєму рішенні від 24 липня 2024 року визнала положення наказу Міністерства освіти і науки України від 13.06.2024 року №850 «Про затвердження Порядку та умов здобуття загальної середньої освіти в комунальних закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану в Україні» в цілому неприйнятними та наголосила на необхідності проведення в обов'язковому порядку консультацій з громадськістю, експертним середовищем, органами місцевого самоврядування, освітянами, іншими зацікавленими особами. Прем'єр-міністрові України було запропоновано вжити заходів щодо забезпечення безперервності освітнього процесу на тимчасово окупованих територіях України відповідно до українських стандартів, а також відновлення української системи освіти на деокупованих територіях та реінтеграції учасників освітнього процесу; посилення Міністерства освіти і науки України для забезпечення реалізації права на освіту постраждалих внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України дітей, зокрема внутрішньо переміщених осіб, дітей та молоді, які проживають на тимчасово окупованих територіях, деокупованих територіях тощо.

Комісія своїм рішенням схвалила та спрямувала на реєстрацію Проект Закону про внесення зміни до частини першої статті 90 Бюджетного кодексу України щодо фінансування військових ліцеїв та ліцеїв з посиленою військово-фізичною

підготовкою (реєстр. № 12272 від 02.12.2024 - доступ за посиланням: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/45328>). Законопроект спрямований на недопущення припинення фінансування спеціалізованих закладів освіти, які релоковано з тимчасово окупованих територій та із зон ведення бойових дій. Ним пропонується до видатків, що здійснюються з обласних бюджетів віднести фінансування військових (військово-морських, військово-спортивних) ліцеїв, ліцеїв з посиленою військово-фізичною підготовкою без застосування умови проживання на відповідній території певної кількості учнів закладу.

Своїм рішенням від 23 жовтня 2024 року Комісія також звернулась до Президента України з проханням підписати прийнятий в цілому Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» та інших законодавчих актів України щодо народовладдя на рівні місцевого самоврядування» (який 17.05.2024 року було направлено на підпис Президенту) та положення якого передбачають визначення внутрішньо переміщених осіб жителями громад, що надає їм можливість користування всіма інструментами локальної демократії.

Раніше Комісія відзначала, що стаття 8 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» визначає, що внутрішньо переміщені особи реалізують своє право голосу на виборах Президента України, народних депутатів України, місцевих виборах та референдумах у порядку, встановленому законом. Водночас, можливість участі у прийнятті рішень на місцевому рівні через інструменти демократії та, відповідно, впливу на формування місцевої політики у питаннях, які стосуються даної групи населення, залишалась невизначеною на рівні чинного Закону.

Підкреслюючи важливість забезпечення системної роботи Рад з питань внутрішньо переміщених осіб, утворених при обласних, Київській міській, районних державних (військових) адміністраціях та органах місцевого самоврядування, що має позитивний вплив на вирішення питань, Комісія відзначила необхідність посилення ролі та впливу самих внутрішньо переміщених осіб на діяльність не лише органів, при яких утворені відповідні Ради з питань внутрішньо переміщених осіб, а на загальнонаціональному рівні. Для загальної координації всіх Рад з питань внутрішньо переміщених осіб Комісія вважає за потрібне сприяння з боку державних органів в утворенні на національному рівні органу, що буде забезпечувати справедливе та пропорційне представництво, і в якому вплив на прийняті рішення матимуть виключно внутрішньо переміщені особи, а не представники органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Комісія звернулась до Прем'єр-міністра України з пропозицією сприяти створенню загальнонаціональної інтерактивної мапи, яка міститиме інформацію про Ради з питань внутрішньо переміщених осіб, зокрема, про підстави створення, склад, анонси та протоколи засідання, рішення, звіти тощо та забезпеченню подальшого адміністрування такої мапи. Восени 2024 року така інтерактивна мапа запрацювала та доступна до перегляду.

Рішенням від 23 жовтня 2024 року Комісією було схвалено Концепцію законодавчого врегулювання забезпечення впливу внутрішньо переміщених осіб

на прийняття рішень на національному, регіональному та місцевому рівнях через Ради з питань внутрішньо переміщених осіб та Асоціації внутрішньо переміщених осіб.

Одними з основних тем Парламентсько-громадського форуму-діалогу «Посилення захисту прав ВПО», який відбувся 21-23 жовтня 2024 року у м.Хмельницькому, були розвиток системи соціальних послуг для внутрішньо переміщених осіб та сприяння їх зайнятості. Враховуючи панельну дискусію та позиції зацікавлених сторін озвучені під час неї, а також аналітичні звіти "Зайнятість внутрішньо переміщених осіб" та "Доступ до соціальних послуг населення, яке постраждало внаслідок збройної агресії Російської Федерації", Комісією було запропоновано Кабінету Міністрів України забезпечити розробку та затвердження Державної політики у сфері зайнятості з окремим фокусом на постраждалих внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України територій, а також постраждалого населення, включаючи ВПО з особливим фокусом на нещодавно переміщених. Також було запропоновано забезпечити розробку та затвердження Стратегії розвитку системи надання соціальних послуг в Україні та Плану заходів на її виконання, враховуючи, зокрема, положення нового Закону України «Про соціальні послуги», найкращу світову практику, триваючу збройну агресію Російської Федерації проти України та її наслідки. Зазначені напрями потребують подальшої уваги з боку органів державної влади та місцевого самоврядування.

Результати діяльності Комісії

Комісія успішно завершила свою річну діяльність, виконуючи в повному обсязі всі основні завдання визначені Постановою Верховної Ради України "Про утворення Тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України з питань захисту майнових та немайнових прав внутрішньо переміщених та інших осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України" від 21 грудня 2023 року № 3535-IX.

У звітний період:

1) Верховною Радою України ухвалено Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо пріоритетного права деяких категорій внутрішньо переміщених осіб на отримання компенсації за знищені об'єкти нерухомого майна» (№ 4114-IX).

Закон визначає пріоритетне право внутрішньо переміщених осіб на отримання компенсації за знищене житло по програмі «Відновлення». Він дозволяє спрямувати залишок коштів Державного бюджету України на 2024 рік у розмірі близько 15 млрд грн на виплату компенсацій для близько 10 000 родин ВПО та у 3 рази збільшити кількість родин, що отримали нові оселі замість знищених внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України.

06 грудня 2024 року цей Закон було Підписано Президентом України та набрав чинності 11 грудня 2024 року.

2) Верховною Радою України ухвалено Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення житлових прав внутрішньо переміщених осіб» №4080-IX.

Цей Закон передбачає проведення обстеження всіх об'єктів нерухомості, в яких можуть проживати ВПО, та створення Інформаційно-аналітичної системи об'єктів нерухомого майна у вигляді публічної інтерактивної карти, де буде доступна інформація про технічний стан об'єкта, його фото, кількість місць для проживання, обсяг потенційних інвестицій для приведення у належний для проживання стан.

Внутрішньо переміщені особи зможуть обирати об'єкт, де б вони хотіли проживати, а органи державної влади та місцевого самоврядування - комунікувати з міжнародними партнерами щодо залучення необхідних ресурсів для проведення необхідного ремонту та введення об'єкта в експлуатацію.

Цей Закон було підписано Президентом України і опубліковано 05 грудня 2024 року.

3) Верховною Радою України підтримано запропоновані Комісією зміни до Закону України «Про Державний бюджет України на 2025 рік», якими 1 мільярд гривень додатково спрямовано на виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам, а також 4 мільярди гривень на компенсацію за пошкоджене або знищене нерухоме майно за програмою «Відновлення».

4) Напрацьовано нову редакцію Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», реєстр. №12301 від 11 грудня 2024 року - доступ за посиланням: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/45414>.

Законопроект є важливим кроком у побудові державної політики, що відповідає сучасним викликам. Він не лише забезпечує захист прав внутрішньо переміщених осіб, але й сприяє їх інтеграції та створює умови для відновлення життя в нових реаліях.

5) Комісією напрацьовано та внесено на розгляд Верховної Ради ще три законопроекти:

проект Закону України про внесення змін до Закону України "Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб" щодо виплати допомоги на проживання з урахуванням оцінки задоволення потреб та ступеня інтеграції внутрішньо переміщеної особи за місцем її фактичного проживання (реєстр. № 10382 від 28.12.2023 - доступ за посиланням: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43458>),

проект Закону про внесення зміни до частини першої статті 90 Бюджетного кодексу України щодо фінансування військових ліцеїв та ліцеїв з посиленою військово-фізичною підготовкою (реєстр. № 12272 від 02.12.2024 - доступ за посиланням: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/45328>),

проект Закону України «Про внесення зміни до статті 5 Закону України «Про статус гірських населених пунктів в Україні» щодо захисту прав внутрішньо переміщених осіб» (реєстр. №12300 від 11 грудня 2024 року) - доступ за посиланням: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/45416>).

5) розглянуто 63 питання, які стосуються питань захисту внутрішньо переміщених та інших постраждалих від російської агресії українців, зокрема, вирішення житлових питань, компенсації завданих збитків, шкоди, надання

фінансової допомоги, зайнятості, доступу до соціальних, освітніх, медичних послуг, стану біженців за кордоном, евакуації, готовності громад до прийому нових внутрішньо переміщених осіб тощо. За результатом більшості ухвалених рішень було вжито заходів реагування з боку Кабінету Міністрів України, органів центральної виконавчої влади, місцевого самоврядування.

6) Урядом та Парламентом прийнято низку рішень щодо яких Комісія зверталась про необхідність їх ухвалення, зокрема, парламентом прийнято за основу проект Закону України «Про захист персональних даних» (реєстр. № 8153 від 25.10.2022); парламентом прийнято в цілому Закон України «Про облік осіб, життю та здоров'ю яких завдано шкоди внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України» (№ 4071-IX); Кабінетом Міністрів забезпечено продовження строку подання заяви на призначення допомоги на проживання внутрішньо переміщених осіб та інформування щодо такого порядку; створеною була інтерактивна мапа Рад з питань внутрішньо переміщених осіб, що демонструє вплив рішень Комісії.

7) Комісією вжито заходів реагування щодо ситуацій, які можуть містити ознаки складу злочину за фактом можливої розтрати посадовими особами Лисичанської міської військової адміністрації Луганської області бюджетних коштів у сумі понад 50 мільйонів гривень під час придбання закладу для тимчасового проживання ВПО у Кіровоградській області. Досудове розслідування вказаного кримінального провадження триває, начальника Лисичанської міської військової адміністрації Сєверодонецького району Луганської області було звільнено із займаної посади.

Рекомендації Комісії

Діяльність Комісії протягом звітнього періоду показала гостру необхідність розробки та подання низки законодавчих ініціатив спрямованих на забезпечення прав і свобод постраждалого населення, а також важливості регулярних заходів парламентського контролю для вжиття необхідних заходів органами виконавчої влади, місцевого самоврядування. За звітний період Комісією було охоплена лише частина першочергових питань за визначеними напрямками.

Беручи до уваги продовження збройної агресії Російської Федерації проти України наслідком якої є зростання кількості постраждалого населення, продовження функціонування колегіального органу в Парламенті, основним завданням якого є захист їх прав, залишається вкрай необхідним. Отже, ррекомендованим є утворення Тимчасової спеціальної комісії за даними напрямками діяльності на наступний строк.